

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА

ВАЛЬКОВА КАТЕРИНА ГЕННАДІЇВНА



УДК 070:316.77:821.161.1-4:81'42(043.5)

**ЖАНРОВО-КОМУНІКАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ КНИГИ
ПОДОРОЖНІХ НАРИСІВ ІЛЛІ ІЛЬФА І ЄВГЕНА ПЕТРОВА
«ОДНОПОВЕРХОВА АМЕРИКА»**

27.00.04 – теорія та історія журналістики

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук із соціальних комунікацій

Львів – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі журналістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
АЛЕКСАНДРОВ ОЛЕКСАНДР ВАСИЛЬОВИЧ,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова,
завідувач кафедри журналістики.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
ПОПЛАВСЬКА НАТАЛІЯ МИКОЛАЇВНА,
Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
завідувач кафедри журналістики;

кандидат наук із соціальних комунікацій
ДУДЧЕНКО ЛЮДМИЛА МИКОЛАЇВНА,
Сумський державний університет,
старший викладач кафедри
журналістики і філології.

Захист відбудеться 5 жовтня 2017 року о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.051.24 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79044, м. Львів, вул. Генерала Чупринки, 49, ауд. 103.

Із дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79005, м. Львів, вул. М. Драгоманова, 5.

Автореферат розіслано 4 вересня 2017 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат філологічних наук,
доцент



А. М. Яценко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування теми дослідження. У другій половині 1920-х – у 1930-х роках в СРСР подорожній нарис в його газетно-журнальному і книжковому форматі перетворився із традиційного документального жанру на пропагандистський масово-комунікаційний контент, виробництву і тиражуванню якого всіляко сприяла влада. Основним його призначенням було формування нової картини світу шляхом оперативного донесення до масового читача інформації про масштаби перетворень. Теми будівництва соціалізму і формування нової людини стали основними в творах авторів, які подорожували Країною Рад. Осторонь не залишилися і літератори та журналісти, які розповідали про свої поїздки за кордон. Вони переконували читачів в тому, що на Заході загострюються класові і соціальні суперечності, що неодмінно приведе до кардинальних політичних змін і торжества соціалізму в усьому світі. У результаті тиску «літературних критиків від влади», ідеологічно-пропагандистських комунікаційних установок подорожній нарис перетворився на середину 1930-х років у «застиглий жанр-монстр» і залишився таким до 1960-х років (М. Баліна). За спостереженнями дослідників, актуалізація агітаційно-пропагандистської складової за рахунок скорочення фактографічно-інформаційної відбувалася як у російському (Є. Пономарьов, Сузана Франк), так і в українському журнальному подорожньому нарисі (М. Васьків, Т. Ковальова), а географічна картина світу підмінялася ідеологічною.

Динамічна еволюція подорожнього нарису, здатність змінюватися залежно від викликів часу пояснюється тим, що його специфічна жанрова форма, структурною основою якої є путівник, дозволяє авторові ставити перед собою і реалізовувати водночас різні комунікаційні установки, включаючи пропагандистську, але реалізовувати їх з опорою на факти дійсності. Як масово-комунікаційний контент, подорожній нарис може виконувати функції кількох видів масової комунікації та акумулювати жанровий зміст різного типу (О. Александров).

У наукових працях загального характеру, присвячених радянському подорожньому нарису 1920-х – 1930-х років, домінує думка про тотальний характер процесу його «ідеологізації». Однак поза увагою дослідників залишається книга подорожніх нарисів, яка, без сумніву, належить до вершинних зразків жанру, – «Одноповерхова Америка» Іллі Ільфа та Євгена Петрова (1936). Її науковій рецепції не знаходимо ні в радянській, ні в сучасній історії журналістики. В ґрунтовних працях з історії радянського подорожнього нарису, які з'явилися впродовж останніх двадцяти років, книга або взагалі не згадується, або розглядається побіжно. А німецька дослідниця Сузана Франк навіть вивела твір за межі об'єкта свого дослідження – радянського подорожнього нарису середини 1930-х років. На її думку, в низі

перетинаються традиція модерністського фактографічного подорожнього нарису і більшовицькі комунікаційні стратегії. Дійсно, «Одноповерхова Америка» представляє глибоко суперечливе масово-комунікаційне явище, про що свідчить і парадоксальна історія її рецепції. З одного боку, відразу після випуску книги масовим тиражем у кількох видавництвах країни починається її дискредитація офіційною критикою, а з іншого – простежується високий рівень масово-комунікаційної довіри реципієнтів, що засвідчило особливий статус видання. Для поколінь радянських читачів, позбавлених упродовж десятиліть інформації про «іншого» при великій кількості повідомлень про «чужаків» і «ворогів», документальна книга подорожніх нарисів про Америку й американців стала справжнім одкровенням. Саме завдяки книголюбам «Одноповерхова Америка» пережила свою епоху. Змінилася Америка, іншими стали американці, а книгу з року в рік перевидають, читають, маршрутом Ільфа і Петрова подорожують журналісти, які створюють свої подорожні нариси і знімають документальні телефільми.

У сучасному журналістикознавстві існує необхідність комплексного дослідження книги Ільфа і Петрова як соціально-комунікаційного феномена. Пояснити таємницю величезного масово-комунікаційного ефекту «Одноповерхової Америки», який спостерігається впродовж восьми десятиліть, – не лише теоретичне завдання, а й практична потреба сьогодення. Це сприятиме збагаченню досвіду вітчизняних письменників-мандрівників, які пропонують читачам картину нового, відкритого світу, що поступово витісняє в українській ментальності модель «імперського хутора» з її закритістю.

Досліджуючи «Одноповерхову Америку» як суперечливий, але цілісний масово-комунікаційний контент, варто виходити з головних рис світогляду письменників – просвітительського раціоналізму, критичного мислення й гуманізму, відсутності імперських і ксенофобських ідей, а також з урахуванням репресивної політичної системи, адепти якої нав'язували духовно та інтелектуально незалежним письменникам «ідеологічні окуляри». У книзі простежується послідовна протидія традицій документального подорожнього нарису й утопічної більшовицької ідеології. Проблема цілісності «Одноповерхової Америки» Ільфа і Петрова, багаторічним свідченням якої є високий і стійкий вплив на реципієнтів, має бути головною засадою при аналізі твору.

Мета дисертаційної роботи – комплексне дослідження «Одноповерхової Америки» як соціально-комунікаційного феномена для встановлення причин високого рівня впливу книги Іллі Ільфа і Євгена Петрова на публіку.

- Основні завдання**, які необхідно виконати для досягнення мети дослідження:
- реконструкція історичної епохи й обставин створення «Одноповерхової Америки»;
 - аналіз рецепції книги критиками, читачами і науковцями;

- з'ясування комунікаційних установок авторів;
- визначення особливостей авторського опрацювання фактів дійсності в різних видах масової комунікації, які перетинаються в книзі;
- дослідження особливостей жанрової форми книги;
- створення типології жанрового змісту «Одноповерхової Америки»;
- пояснення основних причин високої масово-комунікаційної ефективності книги Ільфа і Петрова.

Об'єктом дослідження є книга подорожніх нарисів Іллі Ільфа і Євгена Петрова «Одноповерхова Америка» як контент відповідної лінійної моделі масової комунікації.

Предметом дослідження є жанрово-комунікаційні особливості «Одноповерхової Америки».

Джерельною базою кваліфікаційної роботи є: книга подорожніх нарисів Іллі Ільфа і Євгена Петрова «Одноповерхова Америка»; рецензії, літературно-критичні статті, наукові публікації, присвячені книзі, а також опубліковані листи читачів книги, написані до редакції видавництва в рік її виходу у світ; історичні документи, дотичні до теми дисертації, і листи письменників, які допомагають висвітлити передумови створення «Одноповерхової Америки»; подорожні нариси про Америку попередників і сучасників Ільфа і Петрова; частина архіву Іллі Ільфа і Євгена Петрова, яка зберігається в Одеському літературному музеї.

Методологія і методи дослідження. Філософсько-методологічною основою соціально-комунікаційного дослідження «Одноповерхової Америки» є загальна теорія систем. Науково-методологічні засади роботи ґрунтуються на структурно-функціональному підході і лінійній моделі масової комунікації Гарольда Лассвелла. Подорожній нарис розглядається як самостійний жанр, який генетично пов'язаний з путівником, і виник задовго до появи у західноєвропейській, а потім і в слов'янській журналістиці власне нарису. Досягнення мети і виконання завдань опираються на такі соціально-гуманітарні методи дослідження: аналіз і синтез (перший, другий, третій, четвертий розділи); історико-біографічний і рецептивної критики (перший розділ); загальної теорії відображення (другий розділ); структурно-функціональний (третій розділ); типологічний (другий і четвертий розділи); герменевтичний (четвертий розділ).

Теоретичну основу дисертаційної роботи склали праці зарубіжних й українських дослідників О. Александрова, М. Баліної, М. Бахтіна, М. Васьківа, В. Гуминського, О. Гусевої, М. Житарюка, Є. Журбіної, В. Здоровеги, В. Іванова, О. Іванової, Т. Ковальнової, І. Крупського, Н. Костенко, Л. Кройчика, В. Лизанчука, Є. Пономарьова, Н. Поплавської, Є. Прохорова, Г. Поспелова, Б. Потятиника, Г. Почепцова, В. Різуна, М. Стюфляєвої, В. Учонової, С. Франк, В. Шкляра, В. Шміда, Ж. Еллюля, Л. Яновської.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що *уперше:*

- встановлено, що «Одноповерхову Америку» написано не на замовлення влади, вона є результатом авторської творчої волі;
 - з'ясовано, що поляризація оцінок книги Льфа і Петрова літературною критикою, науковцями і масовим читачем вмотивована поєднанням у ній ідеологічно-пропагандистської складової зі значною за обсягом неупередженою інформацією про «американський спосіб життя»;
 - здійснено реконструкцію комунікаційних установок журналістів, у результаті чого можна стверджувати, що в «Одноповерховій Америці» домінують авторські інформаційні інтенції в поєднанні із когнітивно-публіцистичними і пропагандистськими;
 - визначено, що в творі перетнулися три основні види масової комунікації, вмотивовані авторськими інтенціями, які відрізняються характером відбору, відображення та інтерпретації фактів дійсності, – мас-медійна, публіцистична і пропагандистська;
 - встановлено, що в «Одноповерховій Америці» практично відсутня художня образність, натомість спостерігається висока частотність тропіки, яка виконує передовсім апперцепційну масово-комунікаційну функцію;
 - доведено, що в основу жанрової форми книги покладено путівник, який традиційно виконує функції збору, систематизації та збереження інформації про шлях мандрівників, однак публіцистичні і пропагандистські інтенції авторів внесли у неї риси не властиві «праформі»;
 - створено типологію жанрового змісту книги, яка свідчить про визначальний вплив на його структуралізацію комунікаційних установок авторів;
 - показано, що в «Одноповерховій Америці» суперечливо поєднані «вертикальна» і «горизонтальна» («соціологічна») пропаганда, що визначило специфіку її рецепції впродовж десятиліть, а також видавничу історію;
 - встановлено, що висока впливовість книги пояснюється її цілісністю, гомогенністю елементів лінійної моделі масової комунікації, перш за все жанрової форми і жанрово-комунікаційного змісту контенту, що виникає в результаті наскрізної дії авторських комунікаційних інтенцій;
- уточнено:*
- жанрову дефініцію «Одноповерхової Америки»: це – документальна, а не художньо-публіцистична книга подорожніх нарисів, у якій наявні публіцистична і пропагандистська складові.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами простежується в тому, що обрана тема дисертації безпосередньо пов'язана з комплексною програмою науково-дослідних робіт кафедри журналістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова і здійснена в межах

теми «Публіцистика як вид масової комунікації» (державний реєстраційний номер 0116U006389).

Практичне значення одержаних результатів дослідження витікає з того, що використану в дисертації універсальну жанрово-видову теорію і методику дослідження подорожнього нарису як масово-комунікаційного явища можна застосовувати у викладанні студентам-журналістам загальних і спеціальних навчальних дисциплін, зокрема «Журналістський фах», «Жанри періодичної преси», «Український мандрівний нарис у системі видів і жанрів масової комунікації 1920–1930-х років», «Сучасний український тревелог», «Українська тревел-журналістика початку ХХІ ст.».

Особистий внесок здобувача. Дисертаційну роботу виконано одноосібно. Усі ключові ідеї, положення, що розкривають наукову новизну, висновки та результати дослідження, отримані та сформульовані автором самостійно.

Апробація результатів дисертації. Дисертаційну роботу обговорено на засіданнях кафедри журналістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (2015, 2017 рр.). Основні теоретико-методологічні положення й результати проведеного дослідження були апробовані на дев'яти міжнародних і всеукраїнських науково-теоретичних і науково-практичних конференціях: XII Міжнародній науковій конференції «Міжкультурні комунікації: сучасні мовні парадигми» (20–24 травня 2013 р., м. Алушта); III Міжнародній науково-практичній конференції «Наукова школа Романа Іванченка» (27 листопада 2015 р., м. Київ); Всеукраїнській науковій конференції «Українські медіа в європейському інформаційно-комунікаційному просторі: історія, стан, перспективи» (21–25 вересня 2015 р., м. Ужгород); Міжнародній науковій конференції «Публіцистична комунікація: теорія, історія, сьогодення» (24–26 жовтня 2013 р., м. Тернопіль); Міжнародній науково-практичній конференції «IV Міждисциплінарні гуманітарні читання» (28 жовтня 2015 р., м. Київ); XX звітній науковій конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників ОНУ ім. І. І. Мечникова (25 листопада 2015 р., м. Одеса); II Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми філології та журналістики» (21–22 квітня 2016 р., м. Ужгород); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасного мас-медійного простору» (12–13 вересня 2016 р., м. Херсон); XXI звітній науковій конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників ОНУ ім. І. І. Мечникова (24 листопада 2016 р., м. Одеса).

Публікації. Основні положення і результати роботи викладено в 14 публікаціях в українських і зарубіжних наукових виданнях, із яких 8 статей надруковано у вітчизняних фахових виданнях, 1 – в інших виданнях, 2 – у науковому періодичному виданні Польщі, 3 – у збірниках матеріалів конференцій.

Структура й обсяг дисертації зумовлені метою дослідження і завданнями, виконання яких дозволить її досягти, і складається зі *Вступу*, чотирьох розділів, *Висновків*, *Бібліографії* зі *Списку використаних джерел* і *Списку наукової літератури* та *Додатку А*. Загальний обсяг дисертації становить 252 сторінки: з них основного тексту – 203 сторінки. Список використаної літератури налічує 310 позицій.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *Вступі* обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, встановлено її зв'язок із науковою програмою кафедри журналістики ОНУ імені І. І. Мечникова; визначено мету і основні завдання; окреслено об'єкт, предмет, джерельну базу, методологію й методикау дослідження; представлено наукову новизну і практичне значення отриманих результатів; окреслено особистий внесок здобувача; наведено перелік наукових заходів, на яких апробовано основні положення дисертації; подано інформацію про публікації за розробленою темою.

У *першому розділі* «Історія створення і рецепції книги» здійснено аналіз історичного і біографічного матеріалу, пов'язаного з обставинами поїздки Іллі Ільфа і Євгена Петрова в кінці 1935 – на початку 1936 років до США, рецензій, літературно-критичних статей і науково-публіцистичних праць, а також опублікованих відгуків читачів (від 1937 до початку 1960-х років), у яких зафіксована реакція на книгу.

У *першому підрозділі* «Передісторія та історія створення «Одноповерхової Америки» в результаті дослідження історичних і біографічних джерел, дотичних до обставин поїздки Іллі Ільфа і Євгена Петрова до США, встановлено, що це було журналістське відрядження, санкціоноване Політбюро ВКП(б), з відповідним редакційним завданням, яке обмежувалося, вочевидь, сімома надрукованими в газеті «Правда» нарисами. Однак фінансувалася поїздка не тільки з офіційних, а й з приватних коштів, зокрема зароблених самими письменниками за океаном, а програма подорожі включала як обов'язкову, так і довільну складові. «Одноповерхова Америка» постала з авторської ініціативи і є виявом творчої свободи, обмеженої жорсткими соціально-політичними обставинами епохи тоталітаризму. Загальнолюдський гуманізм і гострий критичний розум письменників у поєднанні з певною політичною заангажованістю обумовили глибоко суперечливий зміст їхньої книги подорожніх нарисів.

У *другому підрозділі* «Критики, науковці та читачі: рецепція книги» встановлено, що її сприйняття критикою кінця 1930-х років характеризується поляризацією оцінок і перш за все ідеологічним підходом. Близька до влади критика негативно відреагувала на «Одноповерхову Америку», обґрунтовуючи

свою оцінку браком фактів, недостовірністю і неповнотою інформації, що працюють на ідеологеми, за допомогою яких можна негативно оцінити американську дійсність. Опоненти ж стверджували протилежне, ретельно підкріплюючи свою позицію текстом твору. Партійна критика звинувачувала Льфа і Петрова у відсутності типових образів, що, відповідно до щойно створеного соцреалістичного канону, означало невміння або небажання побачити в тодішньому житті, у характерах людей і втілити в художніх образах паростки комуністичного майбутнього. Критики, які доводили, що «Одноповерхова Америка» – книга «ідеологічно витримана», звернули увагу на вміння письменників створити адекватний побаченому, точний, «зоровий» образ, уникаючи при цьому описовості.

Негативна оцінка подорожніх нарисів Льфа і Петрова досягла піку в 1940-ві роки. Ситуація змінилася на початку 1960-х років, коли було видано п'ятитомник творів сатириків і з'явилися перші науково-публіцистичні монографії, присвячені їхній творчості. Відбувся «прорив» не стільки у науковому дослідженні доробку письменників, скільки в принципово іншій – позитивній – його оцінці.

Структура реакції пересічних сучасників Льфа і Петрова, читачів «Одноповерхової Америки», загалом дублює ту ж ідеологічну поляризацію оцінок, яку продемонстрували рецензенти і літературні критики. Пояснити це можна спільною для перших і других ідеологічною картиною світу, яку в 1930-ті роки формувала виключно інформація, розповсюджувана пресою, починаючи з газети «Правда» і закінчуючи місцевою періодикою. Відзначимо, що в листах за 1937 р. до видавництва, в якому була надрукована книга, дописувачі позитивно оцінили рівень життя, «сервіс» і культуру праці в США, на відміну від літературних критиків. Це дозволяє зробити припущення, що основною причиною негативної реакції партійної критики на останню книгу Льфа і Петрова, спроб дискредитації достовірності її фактографічної складової була значна за обсягом інформація про американську дійсність, включаючи так званий «американський спосіб життя».

У другому розділі «На перетині видів масової комунікації: авторські інтенції та опрацювання фактів» обґрунтовано, що процес відбору, оцінки, відображення, аналізу та інтерпретації фактів американської дійсності, специфічний для кожного виду масової комунікації, визначають авторські комунікаційні установки.

У підрозділі 2.1 «Проблематика книги й авторські комунікаційні установки» «Одноповерхова Америка» розглядається як джерело реконструкції авторських комунікаційних інтенцій, яку здійснено шляхом структурування проблематики. Доводиться, що при створенні книги Льф і Петров переслідували, як мінімум, три основні комунікаційні цілі. Крім традиційної для класичного подорожнього нарису установки на інформування

читача про «чужий» світ, у книзі реалізуються когнітивно-публіцистична і ідеологічно-пропагандистська інтенції авторів.

Реконструкція шляхом систематизації проблематики книги, вмотивованої маршрутом подорожі, дозволила встановити також, що головна комунікаційна мета – *інформаційна*. Свідченням домінантної ролі й успішної реалізації інформаційної інтенції є відповідна проблематика, серед якої – промислова, урбаністична і соціально-побутова при повній відсутності фермерської. Шукаючи пояснення стрімкого технологічного розвитку Америки, аналізуючи й узагальнюючи власні спостереження за американською цивілізацією і людьми, які її створили, письменники переслідують *публіцистично-когнітивну комунікаційну* мету. Третя комунікаційна мета – *ідеологічно-пропагандистська*, оскільки автори вважають, що соціально-політична система США не має історичних перспектив, а технічний прогрес не знімає, а, навпаки, загострює класові і соціальні проблеми капіталістичного суспільства. Письменники декларують більшовицький варіант «порятунку Америки», реалізувати який можуть тільки прогресивні представники американського робочого класу і радикально налаштованої інтелігенції на чолі з авангардом – комуністичною партією США.

Щодо офіційної комунікаційної мети подорожі від Політбюро – зображення радянських людей за кордоном, то аналіз проблематики книги показав, що вона, хоча і позначена в тексті, перебуває на периферії творчих інтересів авторів.

У підрозділі 2.2 «*Форми реалізації авторських інформаційних інтенцій*» проаналізовано фактографічну складову «Одноповерхової Америки». Домінантна інформаційна комунікаційна установка визначає основний принцип відображення дійсності – документалізм. При цьому спостерігаємо дві форми реалізації інформаційних інтенцій авторів. Перша становить собою *відображення окремого факту дійсності у вигляді цілісного документально-візуального образу*. Достовірність фактів, зафіксованих з допомогою документальної образності, як правило, підтверджується констатацією перебування мандрівників-обсерваторів у такій точці географічного простору, з якої вони на власні очі бачать предмет зображення. Друга форма – *фактографічно-статистичне повідомлення*, яке доносить інформацію до читача за допомогою понятійної мови, характеризуючи *окремі* властивості людей, подій та явищ. Такі повідомлення супроводжуються демонстрацією джерел інформації, що знімає підозру про художній вимисел чи авторський домисел. За змістом фактографічно-статистичні повідомлення в «Одноповерховій Америці» можна розділити на три основні групи. Перша група фактів інформує про технологічні досягнення американської цивілізації, друга – про рівень й умови життя «середнього американця», а третя стосується витрат під час подорожі, які близькі до тих, які «middle american» виділяє на автомобільну туристичну поїздку.

У підрозділі 2.3 «Когнітивно-публіцистичне осмислення фактів» встановлено, що прагнення Ільфа і Петрова зрозуміти Америку й американців реалізується в специфічних формах узагальнення спостережень за фактами дійсності. Письменники у міру сил уникають прямих оцінок, а вивчення супровідних виявів реалій показало, що критеріями виступають категорії, властиві світоглядом авторів.

Публіцистичне узагальнення фактів здійснюється у двох формах. Перша – основна – *судження* про Америку і характер «середнього американця» на основі поодиноких, але показових і яскравих фактів. При цьому увага суб'єкта пізнання зосереджується на одній стороні подій, явищ або на одній рисі персонажа. Факт з одного боку й узагальнене судження – з іншого створюють своєрідну двоєдину синтетичну «формулу». Друга форма публіцистичного узагальнення – *когнітивно-інформаційні моделі* американської цивілізації і «середнього американця», спроби створення яких в «Одноповерховій Америці» самі письменники визнали невдалими. Адже це передбачає охоплення значної кількості фактів і вищий рівень систематизації спостережень, що базується на поясненні з залученням «корінних» категорій, зокрема права власності як основи промислового й економічного розвитку США. Натомість когнітивно-інформаційні моделі в книзі замінені на ідеологічні концепції світу і людини.

У підрозділі 2.4 «Ідеологеми як засіб інтерпретації фактів» показано, як ідеологічно-пропагандистська установка авторів впливає на інтерпретацію фактів і суперечностей капіталістичного суспільства. Ця авторська інтенція реалізується через ідеологеми, які на той час були напрацьовані потужною пропагандистською машиною. У комунікаційному контексті ці ідеологеми впорядковані в систему і тяжіють до двох полюсів – капіталізм і соціалізм, США і СРСР. Радянський Союз – це перш за все особливий ідеологічний простір, у якому життя іде за зовсім іншими законами, ніж в Америці. А Москва представлена як його «сакральний» центр, символ свободи, справедливості і рівності людей.

Третій розділ «Особливості жанрової форми книги» розглядає «Одноповерхову Америку» як путівник. Цей жанр виник багато століть тому і генетично пов'язаний з путівником, який з архаїчних часів виконував утилітарно-комунікаційні функції по збору, систематизації та збереженню інформації про шлях мандрівника через географічний простір. У новітні часи путівник структурує жанрову форму подорожнього нарису, на особливості якої в «Одноповерховій Америці», крім головної – інформаційної, вплинули публіцистична і пропагандистська інтенції авторів, що внесло у твір риси, не властиві «праформі».

У підрозділі 3.1 «Путівник як основа книги подорожніх нарисів Ільфа і Петрова» проаналізовано наукові праці, присвячені радянському подорожньому

нарису 1930-х років, які дотичні до теми кандидатської дисертації. Встановлено, що в сучасних підходах учених-гуманітаріїв до радянських тревелогів 1930-х років продуктивною для журналістикознавчого дослідження твору Льфа і Петрова є проблема співвідношення в картині світу, яку формувала масова «подорожня література», географічного та ідеологічного простору, а також методика аналізу використаних при цьому ідеологічних матриць. Принципове значення мають також міркування про втрату радянською модифікацією цього документального за своєю природою жанру фактографічної складової, а також нехтування авторами опозицією «своє – чуже».

У дослідженнях останніх 20–25 років жанрова форма «подорожі» характеризується як «вільна» і «синкретична», усі рівні якої пронизує ідея жанрової свободи, що базується на принципі безсюжетної оповіді. Виходячи з цього, в дисертації в жанровій формі «Одноповерхової Америки» виокремлено структурні елементи, що організують у ціле відображені факти дійсності: маршрут, оповідь про шлях, якій властивий синкретизм кутів зору мандрівника, обсерватора й оповідача, архітектоніка (поділ книги на частини і глави та їхня послідовність), а також опозиція «своє – чуже» і засоби її нівелювання оповідачами.

У підрозділі 3.2 «*Маршрут подорожі, оповідь про шлях і архітектоніка книги*» «Одноповерхову Америку» проаналізовано як специфічну жанрову форму, передусім вмотивовану інформаційними інтенціями авторів.

Маршрут як дорожня карта забезпечив головне – письменники почали розуміти Америку та американців, працею яких створено нову цивілізацію: на очах здивованого світу вона перетворилася з фермерської країни на високотехнологічну. Під час поїздки мандрівники строго дотримувалися розробленого плану, збираючи матеріал для написання «Одноповерхової Америки». Однак траплялися й окремі відхилення від маршруту, зумовлені непередбаченими обставинами у дорозі, бажанням отримати додаткову інформацію про якесь явище. Відбір ділянок маршруту, способи опрацювання і відображення фактів залежали від їх важливості для комунікаційних інтересів авторів. А пропуск фрагментів здійснювався в певній залежності від темпів просування маршрутом.

Інформація про шлях складається з двох основних елементів, які продукує синкретизм кутів зору мандрівників-обсерваторів-оповідачів. Перший – це *дорога* (шосе) у прямому значенні слова, поділена зупинками на відрізки, другий – *фрагменти придорожного простору*, який мандрівники бачать з авто. Ці складові утворюють відкриту ланцюгову структуру, між ланками якої знаходяться «вічка» з коментарями і роздумами, вмотивованими побаченим. Описи, коментарі і роздуми переривають оповідь, роблять її дискретною. Динаміка подорожі продукує не тільки інформаційні, а й сюжетні ситуації, які об'єднуються в подію.

Результатом цього є белетризація документально достовірної оповіді про шлях, драматизація подій, яка, хоч і рідко, виникає внаслідок встановлення між сюжетними ситуаціями жорстких зв'язків.

Показано, що оповідь про шлях в «Одноповерховій Америці» ведеться переважно з дотриманням жанрової традиції путівника – синкретизму кута зору мандрівника й оповідача, в який потрапляє лише дорога і прилеглий простір. Опис відрізків шляху, зупинок, придорожного простору фрагментарний, у результаті чого утворюється лінійно-ланцюгова структура, між ланками якої розміщено коментарі та роздуми письменників, пояснення містера Адамса. Крім інформаційних ситуацій, які утворюють цю оповідну структуру, до неї входять також і сюжетні ситуації, об'єднані в деяких місцях у подію, що зумовлює белетризацію окремих фрагментів документальної оповіді. Однак белетризація оповіді не характерна для книги Ільфа і Петрова, оскільки фактографічна і белетристична складові суперечать одна одній: художня семантика історії події «приглушує» інформацію, в результаті чого втрачається такий важливий критерій, як точність.

Архітектоніка «Одноповерхової Америки» загалом витримана у жанрових традиціях путівника: послідовність частин і глав відповідає рухові мандрівників за маршрутом та оповіді про подорож. Поділ книги на частини здійснено за просторовим принципом, а їх назви відображають артикуляцію географічного простору на сегменти і фіксують місце знаходження мандрівників та напрям руху. Однак є глави, зміст яких продиктований когнітивно-публіцистичними та ідеологічно-пропагандистськими установками авторів.

Підрозділ 3.3 «Функції опозиції «своє – чуже» присвячено аналізу обов'язкового при вивченні путівника структурного елемента, який дає уявлення про організацію географічного й етнокультурного простору твору. Як і в класичних подорожніх нарисах, метою яких є пізнання «чужого», в «Одноповерховій Америці» відбувається зміна статусу мандрівників у процесі «внутрішньої» комунікації. Зі сторонніх спостерегачів вони перетворюються на учасників спілкування, які знайшли в «чужому» риси «свого». Це зумовлює трансформацію «чужого» географічного, культурного, соціального простору в «інший», не «свій», але зрозумілий і в чомусь схожий на рідний. Мандрівники-оповідачі роблять читача причетним до цього «чужого» простору, який трансформується в «інший». Основним засобом зближення «свого» і «чужого» в книзі є один із тропів – порівняння. Не знайомі читачеві географічний простір, ландшафт, людей, їх культуру автори порівнюють зі знайомими реаліями. Такі паралелі виконують комунікаційну, а не художню функцію, забезпечують зв'язок між оповідачем і читачем. Подразнюючи вербальну увагу реципієнта, порівняння стимулюють апперцепцію, основною функцією якої є «опредмечення» об'єкта сприйняття.

Розділ четвертий «Типологія жанрового змісту» присвячено жанровому структуруванню книги. З'ясовано, що основні його типи продукуються відповідно до комунікаційних намірів авторів. Інформаційні інтенції реалізуються в нарисовому жанровому змісті, публіцистичні – у форматі публіцистичної оглядової статті про американське кіно, ідеологічно-пропагандистські – у змісті «політичного тексту», який не ідентифікується в жанровому відношенні.

У підрозділі 4.1 *«Нарисовий жанровий зміст»* встановлено, що жанровий зміст документального нарису – основний в «Одноповерховій Америці» за значенням, повнотою і різноманітністю, тому репрезентований кількома основними різновидами. Перший – *соціально-побутовий нарисовий жанровий зміст*, особливе місце і роль якого пояснюється підвищеною увагою Ільфа і Петрова до американського способу життя. Другий – *портретний нарисовий жанровий зміст*: у центрі «антропологічних» інтересів письменників перебувають передовсім «середні американці», ескізні портрети яких створено, як правило, шляхом опису зовнішності, через розповідь про характерний вчинок або через сповідь самого героя. Третій різновид – *етологічний*, що є результатом проникнення у сферу колективного психічного життя, де прихована активність американського характеру, для якого властиво протистояти несприятливим обставинам. Четвертий різновид – *етнографічний*, у якому на передній план виступає освоєння мандрівниками-оповідачами «чужого» для них етнокультурного світу. Ще один різновид нарисового жанрового змісту, яскраво і мальовничо представлено в книзі Ільфа і Петрова, *пейзажний* – урбаністичний, промисловий і ландшафтний. Специфічна риса пейзажів – майже повна відсутність художньої образності, описових подробиць при високій частотності тропів і деталей.

У підрозділі 4.2 *«Жанровий зміст «голлівудського тексту»* проаналізовано глави, присвячені американському кіно. «Голлівудський текст» відзначається надзвичайно високим рівнем оцінювальних суджень. Критерії прямої авторської оцінки масового голлівудського кіно впливають із тези більшовицької ідеології, згідно з якою «мистецтво належить народу», а не капіталістам. Зазначимо, що автори здійснили когнітивно-публіцистичний аналіз фактів з узагальненням результатів у формі суджень. Письменники створили типологію кінематографічного контенту, що забезпечував високий масово-комунікаційний ефект, розробили модель глядача, світогляд якого «формували» голлівудські майстри, показали основні прийоми їхньої роботи. Пряма авторська оцінка і публіцистичні узагальнення певною мірою урівноважуються документальною образністю, що дало підстави з урахуванням масштабності охоплення матеріалу ідентифікувати жанровий зміст «голлівудського тексту» як такий, що відповідає публіцистичній оглядовій статті про американське кіномистецтво.

У підрозділі 4.3 «Політичний текст» проаналізовано об'єднані спільною комунікаційною метою і тематикою глави «Американская демократия» і «Беспокойная жизнь», які через свою гібридність не піддаються жанровій ідентифікації. Висвітлені в них головні проблеми стосуються економічного та соціально-політичного устрою США і СРСР, капіталізму і соціалізму. Опозиція «капіталізм – соціалізм» функціонує тут як ядро, навколо якого розгортається ідеологічна картина світу. Ідеологічно-пропагандистська складова виконує в «Одноповерховій Америці» двосдину функцію: руйнує одну картину світу і стверджує іншу. Політична стратегія, яку репрезентують Ільф та Петров у своїй книзі, може бути зведена до думки про «повзучу» світову революцію: людство мирним шляхом неупинно рухається до світлого майбутнього – соціалізму з його соціальною та політичною рівністю людей.

У **Висновках** систематизовано узагальнення, зроблені при виконанні основних завдань у відповідних розділах дисертаційного дослідження, констатовано досягнення мети кваліфікаційної роботи, якою є встановлення причин високого впливу «Одноповерхової Америки» на читаючу публіку.

Дослідження «Одноповерхової Америки» Іллі Ільфа і Євгена Петрова як високоефективного соціокомунікаційного феномена показало, що потенційні можливості жанру подорожнього нарису, його тяжіння до висвітлення водночас кількох проблем реалізовані тут повною мірою.

Після виходу «Одноповерхової Америки» Іллі Ільфа і Євгена Петрова та її оцінки літературними критиками і читачами стало зрозуміло, що головною масово-комунікаційною установкою її авторів була інформаційна, яку вони успішно виконали. Масово-комунікаційний ефект, який спричинила книга, можна пояснити саме колосальною за обсягом і високим рівнем достовірності інформацією про американську цивілізацію і американців.

Сучасна наука розглядає зображення «американського способу життя» як класичний приклад «соціологічної пропаганди», як її назвав Жак Еллюль. Це засіб формування у свідомості окремих індивідів і соціальних груп стійких систем цінностей, що забезпечують цілісність і стабільність картини світу. Згідно з концепцією Жака Еллюля, «соціологічна пропаганда» не тільки проникає в свідомість людини, а й укорінюється в її звичках. При цьому у реципієнта складається враження, що він самостійно обрав нові критерії цінностей і способу життя.

Інерція мислення більшовицьких фахівців з «вертикальної» пропаганди зашкодила помітити акумульований в «Одноповерховій Америці» колосальний комунікаційний ресурс – «пропаганду американського способу життя». Масове тиражування книги в 1936–1937 рр. відразу в кількох видавництвах дозволяє зробити припущення, що тодішня влада очікувала від неї певного «антикапіталістичного» ефекту, адже у подорожніх нарисах творчо відобразилася харизматичність письменників, що надало

«Одноповерховій Америці» особливої привабливості. Пильна партійна літературна критика миттєво негативно відреагувала на прихований в книзі небажаний комунікаційний потенціал. Характер критичної оцінки в офіційній пресі на подорожні нариси про Америку показує, що саме незаперечна сила численних фактів про американську цивілізацію і рівень життя «середнього американця», наведених Ільфом і Петровим, була сприйнята як реальна загроза створеній на той час, але ще не «замороженій» у масовій свідомості ідеологічній картині світу. Тому книгу не тільки всіляко дискредитували, а й впродовж наступних двадцяти п'яти років практично не перевидавали.

Рівень дієвості «пропаганди без слів» (Г. Почепцов) багато в чому залежить від засобів масової інформації, їхньої здатності достовірно повідомляти про нові реалії життя, які, на думку реципієнтів, підвищують його якість. У 1930-ті роки найбільш ефективним засобом інформації в Радянському Союзі були періодична преса і книга. Безпрецедентний вплив подорожніх нарисів Ільфа і Петрова на читацьку аудиторію – яскраве свідчення сили друкованого слова, яке доносить до читача достовірну і повну інформацію про дійсність.

«Одноповерхова Америка» – документальна книга у формі подорожніх нарисів, зміст її багатий і різноманітний. Величезний обсяг нової інформації, яку вона містила, когнітивне опрацювання матеріалу, суперечливе поєднання «вертикальної» і «горизонтальної» пропаганди, багатство і різноманіття жанрового змісту – все це об'єднане в цілісність високого гатунку завдяки гомогенності усіх складових, підпорядкованості жанрової форми, принципів відбору, відображення і опрацювання фактів, а також структуризації жанрового змісту основним комунікаційним інтенціям авторів – Іллі Ільфа та Євгена Петрова.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях

1. Валькова Е. Образ США в путевых очерках Ильи Ильфа и Евгения Петрова. *Діалог : Медіа-студії* : зб. наук. пр. Одеса, 2013. Вип. 16. С. 171–183.
2. Валькова Е. Американский характер и культура питания глазами советских публицистов (на материале путевых очерков Ильи Ильфа и Евгения Петрова «Одноэтажная Америка»). *Вч. зап. Тавр. нац. ун-ту ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Сімферополь, 2013. Т. 26 (65), № 1. С. 171–183.
3. Валькова Е. Коммуникативные особенности американской рекламы 30-х годов в восприятии советских публицистов (по материалам путевых очерков

- Ільби Ільфа та Євгенія Петрова «Одноэтажная Америка»). *Діалог : Медіа-студії* : зб. наук. пр. Одеса, 2013. Вип. 17. С. 62–81.
4. Валькова К. Картина світу в подорожніх нарисах Іллі Ільфа та Євгена Петрова «Одноэтажная Америка». *Наук. зап. Ін-ту журналістики* : наук. зб. Київ, 2013. Т. 53, жовт.–груд. С. 376–380.
 5. Валькова К. Г. Пропагандистський складник у подорожніх нарисах І. Ільфа та Є. Петрова «Одноповерхова Америка». *Наук. зап. Ін-ту журналістики* : наук. зб. Київ, 2014. Т. 54, січ.–берез. С. 156–162.
 6. Валькова К. «Типовий американець» очима радянських письменників (на матеріалі подорожніх нарисів Іллі Ільфа та Євгена Петрова «Одноповерхова Америка»). *Діалог : Медіа-студії* : зб. наук. пр. Одеса, 2014. Вип. 18–19. С. 27–37.
 7. Валькова К. Г. Етологічний жанровий зміст в «Одноповерховій Америці» І. Ільфа та Є. Петрова. *Діалог : Медіа-студії* : зб. наук. пр. Одеса, 2015. Вип. 20. С. 88–106.
 8. Валькова К. Г. Масово-комунікаційні функції шляху в «Одноповерховій Америці» І. Ільфа та Є. Петрова. *Образ* : наук. журн. Суми ; Київ, 2016. Вип. 1 (19). С. 12–27.

Статті в іноземних виданнях

9. Валькова К. Г. Жанровий зміст нарисів про гіч-гайкерів у книзі І. Ільфа та Є. Петрова «Одноповерхова Америка». *Spheres of culture : Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies*. Lublin, 2015. Vol. 12. P. 442–448.
10. Валькова К. Г. Масове голлівудське кіно очима Іллі Ільфа та Євгенія Петрова. *Spheres of culture : Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies*. Lublin, 2016. Vol. 14. С. 456–465.

Статті в наукових виданнях

11. Валькова К. Г. Маршрут у книзі подорожніх нарисів Іллі Ільфа та Євгена Петрова «Одноповерхова Америка». *Медіа-простір* : зб. наук. ст. із соц. комунікацій. Тернопіль, 2015. Вип. 8. С. 70–76.

Матеріали конференцій

12. Валькова К. Г. Художні засоби створення портрету в «Одноповерховій Америці» Іллі Ільфа та Євгена Петрова. *4-ті Міждисциплінар. гуманітар. читання* : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 28 жовт. 2015 р.). Київ, 2015. С. 54–56.

13. Валькова К. Г. Комунікаційні цілі авторів у книзі подорожніх нарисів І. Льфа та Є. Петрова «Одноповерхова Америка». *Актуальні проблеми філології та журналістики* : 2-га Міжнарод. наук.-практ. конф. студ. та аспірантів (Ужгород, 21–22 квіт. 2016 р.). Ужгород, 2016. С. 357–359. (Студії з філології та журналістики ; вип. 4).
14. Валькова К. Функції художньої образності в книзі подорожніх нарисів Іллі Льфа та Євгена Петрова «Одноповерхова Америка». *Актуальні проблеми сучасного мас-медійного простору* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (Херсон, 12-13 верес. 2016 р.). Херсон, 2016. С. 10–13.

АНОТАЦІЯ

Валькова К. Г. Жанрово-комунікаційні особливості книги подорожніх нарисів Іллі Льфа і Євгена Петрова «Одноповерхова Америка». – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій (доктора філософії) за спеціальністю 27.00.04 – теорія та історія журналістики. – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2017.

У дисертаційній роботі здійснено комплексне дослідження книги подорожніх нарисів Іллі Льфа і Євгена Петрова як соціально-комунікаційного феномена. При цьому подорожній нарис розглядається як самостійний жанр, генетично пов'язаний з путівником, первинне призначення якого полягало в зборі, систематизації і збереженні інформації про шлях, і який виник задовго до появи у західноєвропейській, а потім і в слов'янській журналістиці власне нарису. Величезний обсяг нової інформації, когнітивне опрацювання матеріалу, суперечливе поєднання «вертикальної» і «горизонтальної» пропаганди, багатство і різноманіття жанрового змісту – все це об'єднане в книзі у цілісність високого гатунку завдяки підпорядкованості жанрової форми, принципів відбору, відображення і опрацювання фактів, а також структуризації жанрового змісту комунікаційним установкам авторів – інформаційній (мас-медійній), когнітивно-публіцистичній та ідеологічно-пропагандистській. Висока масово-комунікаційна ефективність пояснюється гомогенністю елементів лінійної моделі масової комунікації, перш за все жанрової форми і жанрового змісту контенту, що виникає в результаті наскрізної дії авторських інтенцій. Загалом жанрово-комунікаційні особливості «Одноповерхової Америки» укорінені в її вербальній природі – це документальна, а не художньо-публіцистична книга подорожніх нарисів, у якій присутні також публіцистична і пропагандистська складові.

Ключові слова: Ілля Ільф і Євген Петров, «Одноповерхова Америка», путівник, подорожній нарис, жанрова форма, жанровий зміст, види масової комунікації, документалістика, публіцистика, вертикальна пропаганда, соціологічна (горизонтальна) пропаганда, масово-комунікаційний вплив.

АННОТАЦІЯ

Валькова К. Г. Жанрово-коммуникационные особенности книги путевых очерков Ильи Ильфа и Евгения Петрова «Одноэтажная Америка». – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по социальным коммуникациям (доктора философии) по специальности 27.00.04 – теория и история журналистики. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Львов, 2017.

В диссертационной работе осуществлено комплексное исследование книги путевых очерков Ильи Ильфа и Евгения Петрова как социально-коммуникационного феномена. При этом путевой очерк рассматривается как самостоятельный жанр, который генетически восходит к путеводителю, первичное назначение которого состояло в сборе, систематизации и сохранении информации о пути, и который возник задолго до появления в европейской, а затем и в славянской журналистике собственно очерка. Огромный объем новой информации, когнитивная обработка материала, противоречивое сочетание «вертикальной» и «горизонтальной» пропаганды, богатство и многообразие жанрового содержания – все это объединено в книге в целостность высокого уровня благодаря подчиненности жанровой формы, принципов отбора, отображения и обработки фактов, а также структуризации жанрового содержания коммуникационным установкам авторов – информационно-массмедийной, когнитивно-публицистической и идеолого-пропагандистской. Высокая массово-коммуникационная эффективность объясняется гомогенностью элементов линейной модели массовой коммуникации, прежде всего жанровой формы и жанрового содержания контента, возникающей в результате сквозного действия авторских интенций. В целом жанрово-коммуникационные особенности «Одноэтажная Америка» укоренены в ее вербальной природе – это документальная, а не художественно-публицистическая книга путевых очерков, в которой присутствуют также публицистическая и пропагандистская составляющие.

Ключевые слова: Илья Ильф и Евгений Петров, «Одноэтажная Америка», путеводитель, путевой очерк, жанровая форма, жанровый смысл, виды массовой коммуникации, документалістика, публіцистика, вертикальна

пропаганда, социологическая (горизонтальная) пропаганда, массово-коммуникационный влияние.

SUMMARY

Valkova K. G. Genre-communicative peculiarities of the book of travel essays by Illia Ilf and Yevgen Petrov «Little Golden America». – Manuscript.

Thesis for a candidate degree in social sciences (doctor of philosophy) in specialty 27.00.04 – Theory and History of Journalism. – Lviv National University named Ivan Franco, Lviv, 2017.

The dissertation presents a complex monographic research of the book of travel essays by Illia Ilf and Yevgen Petrov as a social-communicative phenomenon to determine the reasons for the profound effect of Illia Ilf and Yevgen Petrov's book on public. In this case, the journey essay is considered as an independent genre, which is genetically connected with a guidebook and which appeared long before the appearance of an essay itself in Western European, and then in Slavic journalism. It has been stated that “Little Golden America” arose from the author's initiative and is a manifestation of creative freedom, limited by the rigid socio-political circumstances of the era of totalitarianism. It has been shown that the main communicative goal of the authors is informational, but they were guided simultaneously by the publicistic-cognitive and propagandistic-ideological settings. The dominant informational communicative intention defines the basic principle of representing reality – documentalism. In this case, there are two verbal forms of realization of the informational intentions of the authors: the reflection of a separate fact of reality in the form of a holistic documentary-visual image and factual-statistical report. The publicistic synthesis of facts is carried out in the form of judgments and in attempts to create cognitive-informational models. The propagandistic-ideological setting of the authors is realized through ideologemes, which at that time were developed by the Bolshevik propagandistic machine. As the genre form “Little Golden America” is a guidebook, the peculiarities of which, except the main one – informational, were influenced by the publicistic and propagandistic intentions of the authors, which introduced the features that are not characteristic of “praforma” into the work. In the genre form of the book there are elements that structurally represent the facts of reality reflected in the whole: the route, the narrative of the way which is characterized by the syncretism of the traveler, observer and narrator's viewpoint, architectonics (separation of the text into parts and chapters and their sequence), and as well as the opposition “native – alien” and means of its leveling by the narrators. It has been revealed that the main types of genre content of the book are also produced in accordance with the

authors' communicative intentions. Informational intentions are implemented in the essay genre content, publicistic – in the format of a journalistic review article about American cinema, propagandistic-ideological – in the content of the “political text”, which is not identified in the genre respect.

Huge amount of new information, cognitive processing of the material, controversial combination of «vertical» and «horizontal» propaganda, richness and diversity of genre content – all these are combined into the integrity of high quality due to the subordination of its genre form, the principles of selection, display and processing of facts, as well as the structuring of genre content according to the communicative aims of the authors – the main, informational and media, cognitive-publicistic and ideological-propagandistic. High mass communication effectiveness is explained by the homogeneity of the elements of the linear model of mass communication, first of all the genre form and the genre content, which is the result of continuous action of the authors' communicative intentions. On the whole genre-communicative features of «Little Golden America» are rooted in its verbal character – this is a documentary rather than artistic and publicistic book of travel essays, in which journalistic and propagandistic components can be also traced.

Key words: Illia Ilf and Yevgen Petrov, Little Golden America, guidebook, travel essay, genre form and genre content, types of mass communication, documentary studies, publicism, vertical propaganda, social (horizontal propaganda), mass-communicative influence.

Підписано до друку 01.09.2017.
Обсяг 0,9 авт. арк. Формат 60×84/16.
Тираж 100 прим. Папір офсетний. Зам. № 410.

Надруковано у друкарні видавництва «Астропринт»
(Свідоцтво ДК № 1373 від 28.05.2003 р.)
м. Одеса, вул. Разумовська, 21.
Тел./факс: (0482) 37-14-25, 37-24-26, 33-07-17.
www.astroprint.odessa.ua; www.fotoalbom-odessa.com